

УДК [37.011.3-052:330]:378.4.046(043.5)
DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-139-143

СТЕБЛЮК Світлана Василівна –
кандидат педагогічних наук, викладач Мукачівського кооперативного
торгівельно-економічного коледжу
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2827-6805>
e-mail: svetasteblyuk@gmail.com

ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту» переорієнтовують заклади освіти на нові підходи до викладання, компетентнісний та інтегрований. Модернізація сучасної ступеневої вітчизняної освіти однозначно спрямована на педагогіку співробітництва, утвердження гуманістичної педагогіки партнерства.

У зв'язку з реформуванням освітньої галузі, Л. Пшенична визначила три основні стратегічні напрями вдосконалення вищої освіти України: посилення ціннісних аспектів наявної системи вищої освіти і перетворення її в засіб підготовки всього населення до нових умов життя та інструмент розвитку економічної могутності держави, формування громадянського суспільства; запровадження у структуру і зміст навчання змін, орієнтованих на створення нового менталітету та компетентності, необхідних для успішних дій у демократичній і правовій країні з регульованою ринковою економікою; підвищення міжнародного рейтингу вищої освіти України та її рівноправна інтеграція в європейський і світовий освітянський простір. Дослідниця наголошує на тому, що в основі моделювання освітньо-інформаційного середовища майбутнього має бути ієрархічна модель особистості, що дасть можливість конструктивно визначити напрями і темпи розвитку особистості, розробити ефективні методики педагогічного впливу. Завдання сучасного вищого навчального закладу – забезпечити можливість для професійного становлення особистості, для вдосконалення, підвищення її професійного освітнього рівня, для оволодіння новими спеціальностями.

У систему вищої освіти введено Стандарти, де чітко визначено компетентності, якими повинен володіти здобувач освіти. У нашому науковому пошуку увага зосереджена на формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та

біржової діяльності. Ключовою парадигмою стала розробка інноваційної технології навчання. В цьому визначаємо актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні розроблено інноваційні технології навчання, які успішно впроваджуються в освітній процес. Окремий їх перелік подано у каталозі освітніх інновацій та інноваційних проєктів в Україні [3]. Характеристика сучасних освітніх технологій, їх дидактичні можливості та особливості організації розкривається колективом авторів (О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська; В. Пилипенко, О. Коваленко та інші) [8; 10]; особистісно орієнтований підхід у вихованні системно проаналізовано І. Бехом [1].

О. Мариновська в посібнику «Освітні інновації: загальна характеристика» подає детальний опис технологій навчання (ігрові, інтерактивні, технологія інтенсифікації навчання на основі опорних схем і знакових моделей, технологія рівневої диференціації навчання на основі обов'язкових результатів, технологія модульно-блочного навчання та інші) за таким планом: назва технології, розробники, суть, структура, прогнозовані результати [9]. Так як нами досліджується технологія навчання на основі інтеграції, то вивчено низку публікацій О. Мариновської щодо впровадження інноваційних методів навчання на основі інтеграції [4; 5; 6; 7].

Дослідниця підкреслює, що «одним із шляхів досягнення стратегічних цілей є узагальнення набутого практичного досвіду інтегрованого навчання, його теоретичне осмислення в контексті нової парадигми освіти та виокремлення тієї концептуальної ідеї, що здатна забезпечити якісно новий рівень освіти – компетентнісну спрямованість інтеграції змісту та організаційних форм» [7, с. 32].

Контент-аналіз наукових пошуків щодо впровадження інноваційних технологій навчання показав, що у вітчизняній педагогічній освіті розроблено низку нових методів навчання, які сприяють підготовці

здобувачів освіти на якісно новому рівні. Проте сьогодні недостатньо з'ясовано сутність інноваційних технологій навчання в підготовці майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Мета статті – розкрити зміст інноваційних методів навчання в процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємства, торгівлі та біржової діяльності. Завдання: з'ясувати сутність авторської методики, розкрити сутність окремих інноваційних методів формування професійної компетентності у майбутніх фахівців з підприємства, торгівлі та біржової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна технологія в загальнопедагогічному розумінні характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання [8, с. 24]. Лексема «професійно-інтегративний» розглядається нами, як професійний – пов'язаний з певною професією [2, с. 995]; інтегративний – стос. до інтеграції (об'єднання частин у ціле, об'єднувальний; те саме, що інтеграційний; суцільний, цілісний) [8, с. 401]. Таким чином, професійно-інтегративна технологія навчання – це технологія, що передбачає комплексну цілісну структуру освітнього процесу на основі виявлення однотипних елементів у процесі засвоєння дисциплін за Освітньою програмою спеціальності, застосування інноваційних методів та прийомів навчання в аудиторній, позааудиторній та науково-дослідній роботі з метою формування складових професійної компетентності. Науково-методологічними засадами технології обрано положення про підходи, що визначені нами, – компетентнісний, професійно-орієнтований, інтегрований, акмеологічний.

В основу створення авторської технології взято: створення нової спеціальності 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність, що охоплює значний сегмент економічного ринку; вимоги Стандарту вищої освіти щодо формування професійної компетентності за спеціальністю, недостатні педагогічні наукові пошуки з проблеми дослідження; інтегрований зміст підготовки майбутніх фахівців.

Сформуємо змістову складову професійно-інтегративної технології навчання в умовах ступеневої вищої освіти. В

основі розробки авторської педагогічної ідеї є доробки вчених щодо застосування технологій навчання, добірки власних інноваційних методів навчання.

В освітніх програмах спеціальності 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність передбачено перелік дисциплін, що забезпечують формування складових професійної компетентності.

Авторська методика формування професійної компетентності в майбутніх фахівців з підприємства, торгівлі та біржової діяльності полягає в застосуванні методів навчання на інтегративній основі. Педагогічний експеримент охоплював складові освітнього процесу: аудиторна діяльність, позааудиторна, науково-дослідна.

Добиралися окремі інноваційні методи навчання в процесі формування професійної компетентності в майбутніх фахівців з підприємства, торгівлі та біржової діяльності, інноваційні методи навчання, водночас не заперечується застосування традиційних. Вважаємо, що тільки їх поєднання в освітньому процесі може дати певні результати. У рамках означеної статті неможливо повністю окреслити їх зміст, тому зацентруємо увагу на таких.

«Творче аудіювання». Викладач пропонує аудіотекст до одного з питань лекції, студенти передають його зміст, записують незнайомий термін до цього пункту; викладач доповнює прослуханий текст і роз'яснює ключове слово. Спостереження за навчальною діяльністю показало, що запам'ятовування ключових слів у процесі лекції є ефективним і пов'язує всі складові професійної компетентності. Трудність виникає в тому, що в сучасній професійній освіті недостатньо аудіотекстів економічного спрямування, тому вони записувалися автором дослідження, практичними працівниками.

«Економічне решето». Викладач читає лекцію, студенти записують її у табличному варіанті. Це доцільно апробувати до тих лекцій чи питань, що включають періодизацію або хронологію подій. Відтак, до питання «Еволюція поглядів на суть та роль власності у суспільстві» з теми: «Власність як економічна категорія» (дисципліна «Політекономія») студенти склали змістову інформаційну таблицю про зміст та роль власності у суспільстві в різні епохи. Як результат, виключається механічне конспектування лекції викладача, забезпечується педагогіка партнерства.

«Спіральна дискусія» (назва авторська).

Застосовувався з метою узагальнення знань на основі дисциплінарної інтеграції, сприяв формуванню економічної та загальнокультурної компетентностей. Студентам формулювалася проблема, що передбачала наявність компетенцій з підприємництва, торгівлі, біржової діяльності, і навколо неї будувалися їхні судження «розгортанням спіралі». Наприклад, пропонувалося для дослідження питання: стан бізнес-комунікації в підприємстві. Базою для дослідження стало: вивчення Інтернет-джерел, спостереження за діяльністю окремих торговельних підприємств, бесіда з батьками тощо. У процесі дискусії студенти обмінювалися думками щодо комунікації в торговельній сфері: види комунікацій, культура усного й писемного спілкування, роль жестів, міміки тощо. Значна увага акцентувалася на недоліках, особливо в дотриманні норм мовленнєвого етикету. Слід врахувати й те, що дещо відрізняється комунікація в біржовій діяльності: вона побудована на основі відкритих торгів, телекомунікаційних, електронних систем доступу тощо. Від ролі ведучого (оратора) залежить їхня успішність. Окрім того, існують локальні, національні та міжнародні торги. Відеослайди, підготовлені студентами, показали наявність у них комплексу комунікативних умінь. Закінчилася дискусія формулюванням пропозицій щодо покращення бізнес-комунікації в сучасних реаліях.

Метод ділової пропозиції. Застосовується як різновид ділової гри на практичних заняттях, сприяв формуванню економічної, підприємницької компетентностей. Студентам, що об'єднані в групи, пропонувалося створити франчайзинг. Для цього продумати вид товару для франчайзі та умови його надання. Окрема група студентів готувала проведення торгів з означеного товару. Ними пропонувалися для продажу не тільки власний товар, виготовлений із лози, вишивки тощо, але й назви марки фірми, рекламу, що є позитивним і попереджує економічний плагіат.

«Позначка». В освітньому процесі вчителями, методистами використовується з метою попередження змістових помилок. Нами адаптований до викладання дисциплін економічного циклу. Ефективним став у процесі проведення тематичної лекції на вступному її етапі. Студентам на аркуші паперу пропонувався фрагмент попередньої лекції з допущеною помилкою та абзац нової

інформації. На полях аркушу вони ставили позначку: «відомо», «неправильно», «потребую інформації». Узагальнивши зміст попередньої лекції, викладач перейшов до подачі нової інформації. Означений метод є раціональним у проведенні спецкурсу «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», так як забезпечує інтегрований підхід у формуванні професійної компетентності.

«Економічна плутанка». Як правило, застосовується у вступній частині лекції чи на семінарсько-практичних заняттях з фахових дисциплін; сприяє формуванню критичного мислення, забезпечує розвиток економічних, підприємницьких компетенцій. Студентам за допомогою комп'ютерних технологій пропонувалися формули до економічних задач (ситуацій), порядок яких різний. Завдання: встановити між формулами і задачами взаємозв'язок, обґрунтовуючи його. Така робота проводилася і в групах. Викладач у цьому процесі виступив фасилітатором. Результат педагогічної співпраці показав ефективність застосування такого методу.

«Розгортання (згортання) ідеї». Застосовується, як правило, на лекційних заняттях (не виключено і на практично-семінарських), передбачає цілеспрямовану роботу з гаджетами. Викладач відповідно до пункту плану стисло подав інформацію, студенти доповнювали інформацією з гаджетів. Як показало дослідження, інтерес до засвоєння теми зріс, використовувалася довідкова інформація та презентації. Наприклад, до пункту Принципи формування цін на біржі, складові біржової ціни на товари з урахуванням податкового законодавства України, лекції на тему «Біржове котирування» (дисципліна «Основи біржової діяльності») студентами було віднайдено цікаву інформацію законодавчого та економічного спрямування.

«Закарпатський економічний калейдоскоп». Прийом, що застосовувався у рамках означеного методу, завданням якого було ознайомлення з економічним розвитком Закарпаття за різними напрямками. До прикладу, вищеназвана лекція доповнилася інформацією про розвиток товарної біржі Закарпаття.

Застосування методу та прийому сприяло формуванню економічної компетентності, інтеграційного мислення, реалізації дидактичних та специфічних принципів, вихованню підприємницьких якостей та загальнолюдських цінностей.

«Працюємо спільно». Студент працює з інформацією за завданнями, на «бланку запитань» записує незрозумілі факти. Вони можуть з'ясуватися в режимі онлайн, через електронну скриньку чи в консультаційні дні викладача. Означений метод виявився ефективним, так як забезпечив тісні професійно-комунікативні зв'язки між викладачем і студентом, створював студентоорієнтоване середовище. Консультації викладача дають можливість надати студенту рекомендації до самостійної роботи, спрямувати дослідження щодо специфіки підприємницької діяльності, забезпечити його сучасною інформацією.

«Стоп ідея». Використовується здебільшого на лекційно-практичних заняттях та є можливим для занять з спецкурсу «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» як крамниці ідей. Студентам пропонуються завдання інтегрованого змісту, що були результатом виробничої практики, чи окремого лекційного заняття, які в процесі дискусії дають можливість з'ясувати специфіку підприємницької (біржової) діяльності.

«Професійний вузол». Використовується як на лекційних, так і на практичних (семінарських) заняттях з метою встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між економічними явищами. Алгоритм роботи: визначення теми, проблеми, яка підлягає аналізу; добірка основних понять теми, формулювання фактів, що є підтвердженням певних причин понять; висновки та узагальнення викладачем.

До прикладу, з теми «Економічні потреби суспільства» розглядалась проблема закону зростання потреб. Студентами визначено ключові питання (потреба, структура потреб, виробництво, засоби праці, предмети праці, робоча сила та ін.), сформульовано проблему: зростання потреб і обмеженість виробничих ресурсів. Під керівництвом викладача ними добиралися факти, формулювалися висновки.

Позааудиторна діяльність в повній мірі забезпечила принцип інтеграції та формування громадянських та морально-етичних якостей. Закцентовано увагу саме на них, так як підприємець є учасником ринкових відносин і його позиція повинна бути державницькою, а це забезпечить набуття у нього сформованих чеснот, серед яких морально-етичні. Прерогатива в цьому процесі надавалася майстер-класам та тренінгам.

Відтак, для майстер-класу була

запропонована віртуальна крамниця, в якій для продажу представлено асортимент продовольчих товарів. Студенти здійснювали викладку товару, формували цінники, передбачали дохід від продажу. Ця робота продовжилася діловою грою. Такий майстер-клас дав можливість створити квазіпрофесійне середовище, забезпечив інтеграцію знань з підприємництва, торгівлі, властивостей продовольчих товарів, обладнання підприємств торгівлі, економіки торговельного підприємства. Результати підтвердили, що організація торгівлі, комунікація між продавцем і покупцем була на належному рівні. Недоліком стало те, що не задіяно значну кількість студентів.

У практику позааудиторної роботи впроваджувалися медіа-проекти. Мета їх застосування полягала у: формуванні сучасного світогляду студента, визначенні ключових понять сучасного ринку, ознайомлення із законодавчою базою в галузі підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, розвитку вмінь працювати з медіа-текстами, вихованні академічної доброчесності. Прикладом медіа-проекту стали: «Стрічка економічних новин», «Митний простір та зміни в ньому», «Боротьба з контрабандою», «Діяльність митниць Закарпаття». Як правило, студентам формулювалося завдання: упродовж місяця слідкувати за економічними новинами, з'ясувати на основі розміщеної інформації на сайтах організацій щодо їх діяльності тощо. Студенти збирали матеріали, обробляли, найбільш змістовну інформацію презентували.

Ефективність такої діяльності пояснюється тим, що здобувачі освіти на практичних заняттях використовували отриману інформацію, що сприяла засвоєнню законодавчої бази України, ознайомленню із сайтом Верховної Ради України; формувало системну роботу з медіа-простором та комп'ютерну грамотність.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, нами розкрито зміст інноваційних методів навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. Запропоновано професійно-інтегративну технологію навчання, що передбачає комплексну цілісну структуру освітнього процесу на основі виявлення однотипних елементів у процесі засвоєння дисциплін за Освітньою програмою спеціальності, застосування інноваційних

методів та прийомів навчання в аудиторній, позааудиторній та науково-дослідній роботі з метою формування складових професійної компетентності. Наведено приклади застосування інноваційних методів у процесі вивчення економічних дисциплін.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні особливостей науково-пошукової діяльності студентів спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Виховання особистості: у 2 кн., кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-методологічні засади: Навч.-метод. посібник. К.: Либідь, 2003. 280 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Створення каталогу освітніх інновацій та інноваційних проєктів в Україні. Київ, 2013 [Електронний ресурс]. URL:https://edudevelop.org.ua/images/files/analitychniy_zvit_katalog_2013.pdf
4. Мариновська О. Моделювання навчальних занять на інтегрованій основі: метод. посібник / О. Мариновська, Г. Бабійчук; за ред. О. Мариновської. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2002. 136 с.
5. Мариновська О. Інтегральна педагогічна технологія / О. Мариновська К. Баханов. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя: Просвіта, 2004. С. 106–109.
6. Мариновська О. Інтегративні процеси в умовах модернізації освітньої галузі. Джерела: наук.-метод. вісн. 2002. № 3–4 (31–32). С. 24–33.
7. Мариновська О. Я. Інтегроване навчання: технологічний аспект. Рідна школа. 2014. № 4–5 (квітень–травень). С. 32–36.
8. Освітні технології: Навч.-мет. посіб./ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехота. К.: А.С.К., 2004. 256 с.
9. Освітні інновації: загальна характеристика /Автор-укладач: Мариновська О.Я., [Електронний ресурс]. URL:<http://www.ippo.if.ua/index.php/2012-10-23-11-51-07/82-uncategorised/735-111>

REFERENCES

1. Bekh, I. (2003). *Vykhovannya osobystosti: u 2 kn., kn. 1: Osobystisno oriyentovanyj pidxid: teoretyko-metodologichni zasady*. [Education of personality: in 2 books, book. 1: Person-centered approach: theoretical and methodological foundations]. Kyiv.
2. *Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy*. (2001). [A great explanatory dictionary of modern Ukrainian]. Irpin.
3. Ivanyuk, I. V., Ovcharuk, O. V. (2013). *Stvorennya katalogu osvithnix innovacij ta innovacijnyx proektiv v Ukraini*. [Creating a catalog of educational innovations and innovative projects in Ukraine].
4. Marynovska, O. (2002). *Modelyuvannya navchalnyx zanyat na integrovaniy osnovi*. [Modeling of training sessions based on an integrated basis]. Ivano-Frankivsk.
5. Marynovska, O. (2004). *Integralna pedagogichna texnologiya*. [Integral pedagogical technology]. Zaporizhzhya.
6. Marynovska, O. (2002). *Integratyvni procesy v umovax modernizaciyi osvithnoyi galuzi*. [Integrative processes in conditions of modernization of the educational branch].
7. Marynovska, O. Ya. (2014). *Integrovane navchannya: texnologichnyj aspekt*. [Integrated learning: technological aspect].
8. *Osvitni texnologiyi: Navch.-met. posib*. (2004). [Educational technologies].
9. *Osvitni innovaciyi: zagalna xarakterystyka*. [Educational innovation: a general characteristic].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СТЕБЛЮК Світлана Василівна – кандидат педагогічних наук, викладач економічних дисциплін Мукачівського кооперативного торговельно-економічного коледжу.

Наукові інтереси: теорія і методика професійної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

STEBLYUK Svitlana Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer of Economic Disciplines of Mukachevo Cooperative College of Trade and Economics.

Circle of scientific interests: theory and methods of vocational education.

Стаття надійшла до редакції 14.01.2020 р.